

Poezija kao prostor intimnog i javnog

Poetry as Intimate and Public Space

Petra Gverić Katana

<https://orcid.org/0000-0002-0580-7669>

JUSTUS LIEBIG UNIVERSITY IN GIESSEN
petra.gveric@gmail.com

Data zgłoszenia: 11.02.2018 r. | Data akceptacji: 10.03.2019 r.

ABSTRACT | The article gives a brief overview of translated Polish literature in Croatia in 2017 and considers the visibility of Polish poetry in a body of literary works translated after 1990, focusing on contemporary phenomena such as poetry in new media and the place it takes in the contemporary reception.

KEYWORDS | Polish poetry, Croatia, translations, new media, reception

Šarena 2017. godina

Kontekstualiziranje prisutnosti poljske književnosti u hrvatskim izdanjima 2017. godine svakako treba započeti dvama iznimno značajnim podacima: propašću najveće nakladničke kuće Algoritam i zatvaranjem lanca knjižara, čime su ugroženi gotovo svi hrvatski nakladnici. S druge strane, izdavačka kriza koja je vrhunac dosegla u proljeće iste godine donijela je i stanovitu katarzu tržišta na kojem glavnu ulogu, nametanjem pravila, više neće igrati veliki izdavači poput Profila i Algoritma. Nova tvrtka *Hoću knjigu* preuzela je tako prostore najvećih hrvatskih knjižara te preuzela i plasirala iznimno kvalitetne naslove prijevodne literature. Unatoč krizi, broj se prijevoda svjetske književnosti tek ponešto smanjio: tijekom 2017. godine u Hrvatskoj su, zahvaljujući potporama Ministarstva kulture i projektima koji su financiranje dobili iz sredstava Europske unije (primjerice, onima odobrenima u sklopu Kreativne Europe), izašli prijevodi nagrađivane francuske autorice Virginie Despentes, norveškog pisca Karla Ovea Knausgård, dobitnika nagrade Booker Johna Banvillea, Richarda Flannagana, Juliana Barnes, Laszla Krasnohorkaija i drugih, te izdanja klasika svjetske književnosti manje poznatih hrvatskoj publici, što pokazuje da se izmakom 2017. i tijekom prve polovice 2018. godine književno tržište relativno stabilizira. Državne su institucije — Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti — također priteklo u pomoć nakladnicima otkupom knjiga, no nanesena je šteta premašila 30 milijuna kuna. Premda bi prijevoda zasigurno bilo više da nije bilo nesretna spleta okolnosti, poljska je književnost i u 2017. godini doživjela — u odnosu na protekle godine — prosječan i solidan broj izdanja. U monografijama se pojavljuje desetak autora različitih naraštaja, tematski i žanrovski raznorodnih djela. Usporedba s proteklim godinama — od 1990. — nameće zaključak da se pomalo smanjuje broj djela kanonskih autora — koja se ipak redovito pojavljuju u knjižnim prijevodima (premda se književnost Andrzeja Stasiuka, čiji je *Istok* objavljen ove godine, već može ubrojiti među klasike poljske književnosti), a bilježi se i sve manje prijevoda u časopisima u odnosu na prošle godine.

U ovogodišnjem izboru prevoditelja i hrvatskih nakladničkih kuća naći će se ponajviše proza: romani Jerzyja Pilcha (*Pod mocnym aniołem*, hrv. *K pijanom anđelu*) i Sylwije Chutnik (*Kieszonkowy atlas kobiet*, hrv. *Džepni atlas žena*), oba u prijevodu Emilija Nuića, Jerzyja Bandrowskog (*Wściekle psy*, hrv. *Bijesni psi*) u prijevodu Adriana Cvitanovića, putopisna proza Andrzeja Stasiuka (*Wschód*, hrv. *Istok*) u prijevodu Siniše Kasumovića, dvije knjige koje se ponajprije bave povijesnim, sociološkim i političkim pitanjima — *O wielości cywilizacji* (hrv. *Raznolikost civilizacija*) povjesničara Feliksa Konecznog u prijevodu Antonija Ak-

madže te eseji *Cywilizacja komunizmu* (hrv. *Civilizacija komunizma*) Leopolda Tyrmanda, ponovno u prijevodu Adriana Cvitanovića, agilnog prevoditelja s poljskog jezika mlade generacije.

Duhovna literatura zastupljena je prijevodima Augustyna Pelanowskog (*Nie ma już czasu*, hrv. *Nema više vremena*), čija djela već nekoliko godina uzastopce izlaze u izdanjima koprivničke nakladničke kuće Figulus, u prijevodu Melite Mesarić i skupine prevoditelja te Maksimilijana Kolbea (*Pisma*, hrv. *Spisi*) u prijevodu Jelene Vuković et al., u izdanju naklade Veritas.

Dječja književnost zastupljena je prijevodom Juliana Tuwima, čija *Lokomotiva* (polj. *Lokomotywa*) u prijevodu Enesa Kiševića slijedi prijevod prošlogodišnjih *Čuda i čudesa* (polj. *Cuda i dziwy*) koautorstva Kiševića i Jasmina Novljakovića, u izdanju Ibis grafike, te Irene Piątkowske i njezinih *Pjegastih priča* (polj. *Piegowate opowiadania*) u prijevodu vrlo mladoga prevoditelja Adama Agičića, a u izdanju Srednje Europe. Od pjesnika je svjetlo dana u koricama ugledao Karol Wojtyła u zbirci pod naslovom *Fenomeni Wojtyłyne iznimnosti*, u izdanju vodičkog nakladnika Z. Vampovca, prema izboru i u prijevodu Pere Mioča. Od najmlađega naraštaja poljskih pjesnika Đurđica Čilić izabrala je i prevela Barbaru Klicku, rođenu 1981. godine, koja je debitirala 2000. zbirkom *Wrażliwiec*, a 2016. za zbirku *Nice* dobila wroclavsku nagradu za pjesništvo te gdanjsku Nagradu za književnost.

Prijevedi u časopisima obuhvaćaju isključivo prijevode poezije i uglavnom su djelo Pere Mioča, dugogodišnjega suradnika novina *Hrvatsko slovo*, koje su u proteklih dvadesetak godina objavile nevjerojatno velik broj prijevoda poljske poezije. U 2017. izbor je prevoditelja pao na — već poslovično — kanoanske poljske pjesnike: Tadeusza Różewicza, Ewu Lipsku te Juliana Kornhausera. U časopisu *Tema* Đurđica Čilić objavila je izbor prijevoda pjesama u prozi poljske redateljice Bronke Nowicke, čija je debitantska zbirka dobila nagradu Nike za 2016. godinu, a autorica je i gostovala na 16. festivalu europske kratke priče.

Šarolik prošlogodišnji izbor odlikuje se tematskom, žanrovskom i poetičkom raznovrsnošću, prevoditeljskim imenima koja zauzimaju sve čvršće pozicije u miljeu tumača s poljskoga jezika, kao i izbivanjem prevoditeljskih imena poput Mladena Martića i Dalibora Blažine. Razlog je neprisutnosti — kad je riječ o Mladenu Martiću — zacijelo bio pothvat nakladničke kuće Fraktura, koja se dosad pokazala kao najredovitiji pratitelj zbivanja na poljskoj književnoj sceni, i koja gotovo svake godine objavi bar jedan naslov iz poljske literature, a riječ je o prijevodu opsežna romana Olge Tokarczuk *Księgi Jakubowe* (hrv. *Knjige Jakubove*), koja je u njegovu prijevodu izašla 2018. godine i predstavljena publici na Festivalu svjetske književnosti, u organizaciji iste izdavačke kuće te uz gostovanje same autorice.

Poezija na margini?

Vidljiva promjena u fokusu prevoditelja i nakladničkih kuća očituje se, kako je spomenuto, u izmjeni objavljenih naslova, gdje u odnosu na protekle godine glavne pozicije ne zauzimaju kanonski autori, već se horizont širi na suvremenije prozne autore. No — što je s poezijom?

Prema istraživanju koje sam provela u bazama podataka kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice te prema bibliografijama izdanima u sklopu *Przekłady Literatur Słowiańskich*, od ukupno stotinjak monografskih izdanja od 1990. do 2018. godine izašlo je 16 knjiga prijevoda poljske poezije i mnogobrojni prijevodi u časopisima. Među njima se brojem prijevoda ističe slavna četvorka 20. stoljeća: Czesław Miłosz, Tadeusz Różewicz, Zbigniew Herbert i Wisława Szymborska.

Godine 1991. časopis za svjetsku književnost *Književna smotra* donosi velik blok poljske poezije u prijevodu vrsnoga hrvatskog polonista i utemeljitelja katedre za poljski jezik i književnost na zagrebačkom sveučilištu, Zdravka Malića. Izbor je raznolik i sveobuhvatan: od prijevoda *Bogorodice* (polj. *Bogurodzica*), preko Kochanowskog, Mickiewicza i Słowackog, sve do naraštaja takozvanog „bruLiona“ — Marcina Świetlickog, stječe se uvid u poljsko pjesništvo od samih početaka do suvremenosti. Prijevodi poezije Zdravka Malića, uz spomenute, naći će se, trudem njegove supruge Dragice Malić — koja ih je, razasute, katkad i nepotpune, prikupila iz njegove ostavštine — ukoričeni u vjerojatno najvažnijoj zbirci poljske poezije tiskanoj u Hrvatskoj — knjizi *Gost u kući* 2006. godine. O njezinoj iznimnosti govori i sam naslov članka koji je povodom njezina objavljivanja napisala Đurđica Čilić, i sama polonistica i vrsna poznavateljica poljske poezije — *Spektakl poljske poezije*, naglašavajući kako nije riječ o antologiji u užem smislu, izboru onoga ponajboljeg i kronološki dosljednog, nego ponajprije o zbirci iz koje je vidljiv subjektivan pristup i afiniteti samoga prevoditelja. Oko šest stotina pjesama popraćeno je biografijama pjesnika koje je sastavio Dalibor Blažina, profesor na zagrebačkoj polonistici.

Vraćajući se unatrag, među zbirke poezije koje se pojavljuju nakon 1990. godine, čini se da je 1997. godina bila iznimno plodna, naime, te je godine izašla zbirka *Radost pisanja* (polj. *Radość pisanía*) Wisławe Szymborske u prijevodu Zdravka Malića, Wojtyłine *Izabrane pjesme* u prijevodu Pere Mioča te još jedna svojevrsna antologija — *Plejada poljskoga pjesništva*, kojom je Mioč obuhvatio sedam poljskih pjesnika — Gałczyńskog, Herberta, Miłosza, Różewicza, Szymborsku i Wojtyłu.

Slijedi trogodišnja stanka tijekom koje se ne pojavljuje nijedna zbirka poljske poezije, no od 2001. godine svake ili pak svake dvije godine bila je tiskana bar jedna. Slijedio je uknjiženi Różewicz (*Słowo po słowie*, hrv. *Riječ po riječ*,

2001.) i izbor iz Herberta pod naslovom *Svjedok zlovrmena* (2003.) u prijevodu Pere Mioča, zatim širem krugu čitatelja manje poznata pjesnikinja Danute Kostewicz (*Anatomia chwili*, hrv. *Anatomija trenutka*) te zbirka pjesnika i književnoga kritičara Dariusza Lebiode (*Czaszka Kartezjusza*, hrv. *Kartezijeva lubanja*), obje 2004. godine u prijevodu Jadranke Nemeth-Jajić, profesorice na splitskome sveučilištu, kao i spomenuta već zbirka *Gost u kući* (2006.). Trudom i zalaganjem zagrebačke polonistike 2007. godinu obilježit će zbirka *Moć ukusa*, opsežno izdanje poezije, eseja i drama Zbigniewa Herberta u izboru Đurđice Čilić i Jolante Sychowske Kavedžija, s prijevodima Dalibora Blažine, Filipa Kozine, Agnieszke Cyganik, Dominike Kaniecke, Barbare Kryžan Stanojević, Đurđice Čilić, Ivane Vidović Bolt i Nede Pintarić. Većinu spomenutih imena čine tadašnji profesori i lektori Katedre za poljski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu i uistinu najveći ambasadori poljske kulture u Hrvatskoj.

Zahvaljujući prevoditeljici Marini Trumić pojavila se 2009. godine u zagrebačko-sarajevskome izdanju zbirka pjesama Czesława Milosza (hrv. *Drugi prostor, najnovije pjesme*), koja prema dostupnim podacima obuhvaća „uglavnom stihove iz posljednjih zbirki (*To, Drugi prostor, Orfej i Euridika, Posljednje pjesme*), ali i neke pjesme iz ranijih zbirki (*Tri zime, Gdje sunce izlazi i gdje zalazi, Kronike i Sabrane pjesme*)“, te pjesme objavljene posmrtno u književnim časopisima¹. Godine 2011. Pero Mioč preveo je još jedan izbor iz poezije Wisławe Szymborske, pod naslovom *Sretna ljubav*. Klasicima poljske književnosti pridružit će se 2013. godine i zbirka *Żalopojke* (polj. *Treny*) Kochanowskog, u prijevodu polonistice i jezikoslovke, profesorice Nede Pintarić, te zbirka pjesama Adama Zagajewskog *Nevidljiva ruka* (polj. *Niewidzialna ręka*) u prijevodu Đurđice Čilić. Na odličnu prijevodu slavne Tuwimove zbirke *Cuda i dziwy* (hrv. *Čuda i čudes*) treba zahvaliti, pak, suradnji hrvatskoga redatelja i polonofila Jasmina Novljakovića i pjesnika Enesa Kiševića, a zbirka je izašla 2014. godine s ilustracijama Margarete Peršić.

Zanimljivo je, pak, kako se među prijevodima kanona poljske poezije nalaze i mnoge višestruko prevedene pjesme — primjerice, pjesme „velike četvorke“ prevodili su i Zdravko Malić, Đurđica Čilić, Pero Mioč, pa i nekolicina prevoditelja čija se imena već desetak godina ne pojavljuju u bibliografijama, nestajući s prevoditeljske scene. Predstavlja to svojevrsnu „rukavicu“ bačenu u lice proučavateljima prijevoda, nudeći materijal za razmatranje različitih tu-maćenja iz pera „drugih“ autora.

1 Prema podacima dostupnima u izdanju knjige, u pogovoru Marine Trumić, str. 162—198 i opisu Kataloga Knjižnica grada Zagreba. <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?currentPage=1&searchById=1&sort=0&spid=1&spv=Drugi+prostor&selectedId=482000544> [pristupljeno: 20.05.2018].

Recepcija je spomenutih izdanja poezije zapravo malena i gotovo neprimjetna. Ozbiljnijih kritičkih i recepcijskih tekstova — uz iznimku onih znanstvenih, najčešće objavljivanih u *Književnoj smotri*, časopisu za svjetsku književnost, čiji je dugogodišnji urednik bio upravo hrvatski polonist Zdravko Malić, a danas njegov nasljednik na Katedri za polonistiku, profesor Dalibor Blažina — gotovo i nema. U časopisima i javnim glasilima tekstovi o poljskoj poeziji najčešće se pojavljuju uz obljetnice rođenja i smrti pjesnika ili — u slučaju Wisławe Szymborske — dodjele Nobelove nagrade, i njihova je recepcija daleko manja od one koju potiču prozna djela — gdje je, primjerice, veliku pozornost izazvalo objavljivanje prijevoda Witolda Gombrowicza, ponajprije zahvaljujući hrvatskom političkom i društvenom kontekstu 2000-ih godina.

Suvremeni, mlađi poljski pjesnici pronalaze svoje mjesto uglavnom u časopisima, među kojima se ističu *Quorum* i *Poezija*. Zahvaljujući SKUD-u „Ivan Goran Kovačić“, manifestaciji Goranovo proljeće i Versopolisu, objavljene su u posljednjih 15 godina dvije zbirke mladih poljskih pjesnikinja — Justyne Bargielske (*Inna róża*, hrv. *Druga ruža*, 2016.) i već spomenute Barbare Klicke (*Bankiet i skóra*, hrv. *Banket i koža*, 2017.) u prijevodu Đurđice Čilić.

Relativna nezainteresiranost izdavača za objavljivanje cjelovitih zbirki suvremene poezije — one koja nije nužno ušla u kanon — nije samo hrvatska stvarnost. Poezija je, čini se, uglavnom bila neisplativa „roba“. Prema prikupljenim podacima, u Hrvatskoj se više tiskaju hrvatski pjesnici, premda u malome broju primjeraka. Svojevrsno ignoriranje strane poezije donekle nadoknađuju prijevodi u časopisima, poput *Fantoma slobode*, *Tvrđe*, *Europskog glasnika*, no njihov je doseg relativno malen, a recepcija gotovo zanemariva. Primjerice, jedini hrvatski časopis specijaliziran upravo za pjesničku riječ, jasna imena *Poezija — časopis pjesničke prakse*, koji podupire Hrvatsko društvo pisaca, nakon prvoga broja bio je iznimno dobro primljen u medijima i među ljubiteljima pisane riječi, no do danas nije dostupan u e-izdanju, čime se znatno smanjuje njegov utjecaj. Ipak, koliko je riječ o veliku i hvalevrijednu pothvatu objavljivanja strane i domaće poezije, možda najbolje svjedoči komentar kojim je popraćen prvi broj 2005. godine: kako je riječ o „jednom od najraskošnijih nakladničkih suicida kojemu smo prisustvovali u posljednje vrijeme“². Srećom, časopis je preživio trinaestu godinu izlaza i dosad objavio nekoliko blokova poljske poezije.

Najagilnija u prevodenju suvremenih pjesnika, osobito mlađe generacije, svakako je Đurđica Čilić, polonistica Zagrebačkog sveučilišta. Od 2000-ih godina u časopisima se redovito pojavljuju njezini prijevodi sa svojevrsnim osob-

2 A. Piteša, 2006: *Koliko nam danas znači poezija*. „Jutarnji list“, 5.01. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/arhiva/koliko-nam-danas-znaci-poezija/4040850/> [pristupljeno: 20.05.2018].

nim pečatom — raznovrsnim pjesničkim imenima, raznobojnih poetika, među kojima dominiraju pjesnici rođeni nakon 1950. godine. Prevoditeljica svoje izbore uokviruje zanimljivim tematskim okosnicama: *Poljska poezija novoga tisućljeća* u časopisu *Quorum* 2007. donosi izbor devetero poljskih pjesnika, među kojima se javljaju imena Marcina Cecka i Joanny Mueller, takozvanih *neurolingvisti*, pjesničke grupe koja se zalagala za naglašavanje zvukovne i vizualne razine teksta, ali i drugih mladih pjesnika, poput pjesnikinje i prevoditeljice Joanne Wajs, Julije Szychowiak, Adama Zdorowskog, etc., redom nagrađivanih važnijim poljskim pjesničkim nagradama; „Poezija“ 2010. donosi naslov *Riječi kao insekti na svježoj ranici smisla: suvremena poljska poezija*, među kojima se pojavljuju Jacek Dehnel, Mariusz Grzebalski, Monika Mosiewicz, Justyna Radczyńska, Rolando Bianka; pod znakovitim naslovom *Oprosti, morali smo ukinuti raj* 2014. godine u istome časopisu Čilić objavljuje prijevode Tadeusza Dąbrowskog, Wojciecha Kassa, Krzysztofa Kuczkowskog, Jakobe Mansztajna, Artura Nowaczewskog, Mariusza Więceka, a 2013. godine tematski blok zauzet će *Samoubojstvo u poljskoj poeziji*, s podnaslovom *Konop oko moga vrata, šal žudnje*, izbor dvadesetak pjesnika, među kojima treba, osim klasika, spomenuti i dotad slabo u nas prevođene *poetes maudits*, Rafała Wojaczeka i Edwarda Stachuru. Prijevodi studenata polonistike, pod redakcijom Čilić, naći će se, primjerice, i u časopisima „Quorum“ i „Listy“, a 2017. godine u časopisu za književnost, kulturu i književno prevođenje „Sic“ izlazi izbor pjesama u przi *Nahrانيتi kamen* poljske redateljice Bronke Nowicke, ovjenčane nagradom Nike 2016. godine.

Na ulici, na zidu, u mreži

Promicanje poezije u Hrvatskoj ide već petnaestak godina ukorak sa zbivanjima na svjetskoj književnoj sceni. Vraćajući se u javne prostore poput kavana, malih kazališnih scena, na ulice i trgove, tijekom festivalskih zbivanja, obilježavanja dana poezije i pjesničkih obljetnica, poezija zadobiva mjesto koje zapravo nikada nije posve izgubila, tek je ono sada namijenjeno široj publici i dostupnije nego što je bilo, kad su javna čitanja poezije bila prirodna posljedica okupljanja pisaca-boema. Promjena u recepciji poezije u Hrvatskoj se dogodila zahvaljujući, s jedne strane, festivalima koji poeziju promoviraju na javnim mjestima, trudu malih, neprofitnih kulturnih udruga i njihovoj istodobnoj prisutnosti u virtualnome prostoru.

Treba svakako istaknuti projekte poput *Odvalimo se poezijom* Centra za kreativno pisanje, započetog na *Facebook* stranici kao rubrike za poeziju, a koji

je 2018. godine dobio i svoj festival na otoku Braču, zatim *Poezija u dvorištu*, u sklopu kojih se organiziraju čitanja poezije u zagrebačkim kavanama i klubovima, festival *Zagreb, grad poezije* te *Brutal — međunarodni festival suvremene poezije*, koji se nažalost, nakon svoga desetoga izdanja 2016. godine, ugasio iz prozaičnih — financijskih razloga. Ugostio je među ostalima, i poljske pjesnike poput Macieja Roberta, te rezultirao zbornicima u kojima su objavljivani i originali uz prijevode na hrvatski i engleski jezik u izdanju udruge *Brutal* i nakladničke kuće Kigen.

U svojevrsnoj potrazi za metodologijom proučavanja književnosti na internetu i njezine pojavnosti i preoblika, u Poljskoj se, zahvaljujući projektu koji je inicirao časopis „Ha!art“, 2002. godine pojavljuje termin *liternet*. U zborniku tekstova *Liternet — literatura i internet* urednika i autora Piotra Mareckog razmatra se cijeli niz linternetskih pojava: blogova, digitaliziranih *on-line* časopisa, autorskih stranica, interesnih skupina na društvenim mrežama, e-knjiga, hipertekstova, arhiviranja književnosti na internetu, literarnoga života na mreži, tzv. *net-speaka*, etc. Marecki se u uvodnome tekstu knjige bavi postavljanjem problema, odnosno, pitanja koja donosi suvremenost u literaturu i način na koji se ona prikazuje i razvija u modernim medijima, a zbornik otvara i niz perspektiva — od filozofskih, socioloških i psiholoških do književnoteorijskih. Petnaest godina kasnije jasno je vidljiv i svojevrsan transfer poezije u područje virtualnoga prostora, otvaranjem mjesta na kojem joj proza — zbog svoje forme — ne može konkurirati. Pa dok se sve donedavno činilo da je najkraća vrsta poezije haiku, pojavom Instagrama i Twittera pojavila se i kraća — takozvana *fidget-spinner poetry*³, koja je u konzumerističkoj kulturi (gdje prosječni čitatelj na internetu fokusirano čita članke ne dulje od 8 sekunda — prema najnovijem istraživanju iz 2018. u odnosu na 12 sekunda iz istraživanja 2010.⁴) svakako forma prilagođena vremenu. Najpoznatiji je slučaj poetese Rupi Kaur, čija je zbirka upravo zahvaljujući Instagramu doživjela drugo tiskano izdanje⁵ i prodana u tri milijuna primjeraka, te prevedena na tridesetak jezika, podgrijala linternetske rasprave — među ostalima, i o tome jesu li društvene mreže *tihi ubojice* poezije. „Poezija se skvrčila da stane u kvadratiće na Instagramu“, kažu kritičari, smatrajući da je ova verzija stvarnosne poezije — banalna. No broj instapjesnika i instapoezije raste. Prema studiji iz 2017. godine, *Survey of Public*

3 Engl. *fidget spinner* — zvrk, igračka za djecu. Termin je navodno — pogrdno — prvi upotrijebio Thom Young, koji se na svojoj Instagram stranici narugao parodirajući instapoeziju, smatrajući njezinu popularnost proizvodom konzumerističke kulture — manjka koncentracije i kritičkog mišljenja.

4 *How People Read Content Online — Statistics and Trends*, 2018. Dostupno na: <https://www.go-gulf.ae/blog/how-people-read-content-online/> [pristupljeno: 30.11.2018].

5 R. Kaur, 2015: *Milk and Honey*. Kansas City, Missouri, Andrew McMeal Publishing.

Participation in the Arts, u SAD-u se broj čitatelja poezije u skupini ispitanika od 18 do 24 godine starosti udvostručio: s 8.2% 2012. na 17.5% u 2017.⁶

I dok je na anglofonskoj poetskoj literarnoj sceni, čini se, živo, Hrvatska se trudi ne zaostajati. Facebook stranice Olje Savičević Ivančević, Darije Žilić, Dorte Jagić, Lare Mitraković — da nabrojimo samo neka važnija i mlađa imena — također svojim sljedbenicima na društvenim mrežama nude stihove. Autori su se prilagodili suvremenim načinima komunikacije s čitateljem. No što je s prijevodima?

Istražujući internetski prostor u potrazi za prijevodima poljske poezije, nalazimo je na mjestima gdje je zapravo — ne bismo očekivali. Na stranicama rock-grupe *Pips, Chips i Videoclips* tako će se, uz Malićeve prijevode pjesama Wisławe Szymborske, Macieja Roberta (u prijevodu Đurđice Čilić) i Tadeusza Różewicza (u prijevodu Pere Mioča), naći i biografske bilješke o svakome autoru. Miljenko Jergović, hrvatski prozaist i polonofil, na svojoj će stranici — blogu, u rubrikama *subotnja matineja* i *ajfelov toranj*, objaviti srpske prijevode Zbigniewa Herberta (Petra Vujičića), ali i niz bilježaka o Poljskoj i njezinim autorima: Szymborskoj, Różewiczu i Zagajewskom. Jergovićev je paratekst uvijek isprepleten senzibilnim i kritičkim promišljanjima pojedinih tema i preokupacija poljskih pjesnika, kao i njihovih životopisa, donoseći osobnu vizuru autobiografskim bilješkama: sjećanjima na prva čitanja poljskih autora, njihova utjecaja na stvaranje vlastita svjetonazora. Jergovićevi su tekstovi svojevrсни intimistički dnevnik čitanja, uvod i putokaz čitateljima poljskih autora, književnost inspirirana književnošću, dakle, suvremena ekfrazna.

Društvene su mreže, pak, također preuzele jedan dio poljskoga prijevodnoga „kolača“. Među njima je, primjerice „Društvo živih pjesnika“, na čijoj se Facebook stranici od poljskih mogu pronaći Wisława Szymborska i Zbigniew Herbert.

Na Facebook stranici polonistice Đurđice Čilić, već spomenute vrsne poznavateljice poljskoga pjesništva i prevoditeljice, unatrag nekoliko godina mogu se čitati njezini prijevodi poljskih pjesnika, uglavnom oni već objavljeni u monografijama i časopisima. Izbor je promišljen i šarolik, te će se ondje naći Barbara Klicka, Julia Hartmann, Wisława Szymborska, Marcin Świetlicki, Stanisław Barańczak, Tadeusz Różewicz, Adam Zagajewski, i mnogi, mnogi drugi. Epitext kojima su popraćeni prijevodi s jedne je strane informativan — premrežen crticama o poljskoj kulturi; o slikarima, glumcima, redateljima, skladateljima, pjevačima i znanstvenicima, ne samo pjesnicima, a s druge literaran: pružajući uvide u vlastitu autobiografiju, anegdote vezane uz susrete s Poljskom, autorica

6 J. Heer, 2018: *Poetry is back. Does social media deserve credit?* „The New Republic“. Dostupno na: <https://newrepublic.com/minutes/148812/poetry-back-social-media-deserve-credit> [pristupljeno: 30.12.2018].

otvara prostor prepoznavanja čitateljima, umještajući stihove u kontekst sjećanja na ljude i gradove, na iskustva ljubavi, izbjeglištva, selidbe, životnih uspona i padova. Prijevodi tako katkad funkcioniraju kao ilustracija, moćan okidač za kratke lirske priče, na čijem je kraju uvijek efektno umještena poenta. Međutim, autorica se ne ograničava na riječ: česti su i njezini prijevodi tzv. *poezje śpiewane*, stihova u izvedbi poljskih pjevača, kantautora, šansonjera, popraćeni videospotovima, poput, primjerice, prijevoda *Ja nie odchodzę kiedy trzeba* Agnieszke Osieckie u izvedbi Ewe Błaszczyk, ili su popraćeni fotografijama autora. Mogućnosti multimedije autorica tako iskorištava za stvaranje mjesta koje zadbiva karakteristike književnoga salona: čitatelji podno njezinih priča i prijevoda gledaju, slušaju i komuniciraju dijeleći vlastite priče, asocijacije, stihove i naslove.

Tako virtualni prostor, u kojem se susreću tekst, prijevod i komentar, autor, posrednik i primatelj, u svojevrsnu trianglu supostojanja, funkcionira kao istodobno mjesto svetog i profanog, intimnog i javnog, a čitatelj postaje recenzent i kritičar, autor epiteksta, a katkad i pisac, razotkrivajući sebe kroz vlastiti doživljaj poezije. S papira i tihog čitanja u osami stih se preselio na mjesto na kojem je moguća živa, instantna i neprekinuta interakcija, što recepciju pokazuje na djelu, onako kako to dosad nije bilo moguće.

Uzimajući kao polazište upravo rasprave o društvenim mrežama, Tom Standage, autor studije *Writing on the Wall — The First 2000 Years*, analizirao je načine razmjene informacija o književnosti — i ne samo o njoj — u stoljećima od Rimljana do danas. Iznoseći u poglavlju *Poetry in motion: social media for self-expression and self-promotion* zanimljive činjenice o načinu recepcije pjesničkih zbirki u doba Tudora i kasnije, kako na dvoru, tako i među učenicima i njihovim mentorima i mecena, navodeći književnike Sir Thomasa Wyatta, Johna Donnea i Sir Waltera Raleigha kao primjere onih čiji su radovi kolali gotovo isključivo u rukopisima, Standage utvrđuje kako tiskanje poezije, uostalom, nije bila nužnost. Ona, naime, i nije bila namijenjena širim krugovima nego eliti. Pisanje po koricama knjiga, razmjenjivanje — ljubavnih i političkih — poruka na marginama koje su se referirale na pjesnički tekst, upućenost autora na čitatelja kojega je često poznao, podizanje vlastita ugleda i samopromocija kruženjem rukopisa, argumentira Standage, funkcioniralo je baš kao i današnji način razmjene preko društvenih mreža⁷. Elitistički karakter poezije danas je vidljiv u broju prodanih primjeraka tiskanih zbirki, no već spomenuti podaci američke agencije o čitanosti poezije upućuju na moguću promjenu trenda u smjeru popularizacije; možda ne nužno klasika svjetske poezije, no svakako suvremena poetskog stvaralaštva koje se adaptira društvenom trenutku i potre-

7 T. Standage, 2013: *Writing on the Wall — Social Media — The First 2,000 Years*. New York, Bloomsbury, str. 77.

bama suvremena čitateljstva, i čija recepcija, pak, djeluje kao negdašnje pisanje na marginama rukopisa — ali u mnogo širem krugu i sa sve većim društvenim utjecajem.

Raspravama o internetu kao ubojici poezije, stoga, svakako prilažemo protuargument o njegovu potencijalu za dijeljenje pisane riječi, koji će se u Hrvatskoj zasigurno ostvariti u sljedećim desetljećima, osobito kad je riječ o prijevodima koji se često nemaju prilike pojaviti na papiru. Doprinos novih medija u promicanju slabije zastupljenih, takozvanih malih književnosti, i poezije koja često ostaje na periferiji mogao bi biti velik upravo u njezinu pomicanju s margine.

Aneks

Bibliografija monografija poljskoga pjesništva u Hrvatskoj 1990. — 2018.

- Szyborska Wisława: *Radość pisanja / Radost pisanja*. Prev. Zdravko Malić. Zagreb, Nova stvarnost, 1997.
- Wojtyła Karol: *Poezje wybrane / Izabrane pjesme*. Prev. Pero Mioč. Zagreb, Ceres, 1997.
- Plejada poljskih pjesnika XX st.* Izbor, prev. Pero Mioč. Split, Književni krug, 1997.
- Różewicz Tadeusz: *Słowo po słowie / Riječ po riječ. Novi izbor pjesama*. Prev. Pero Mioč. Rijeka, Društvo hrvatskih književnika, 2001.
- Herbert Zbigniew: *Svjedok zlovena*. Prev. Pero Mioč. Rijeka, Društvo hrvatskih književnika, 2003.
- Kostewicz Danuta: *Anatomia chwili / Anatomija trenutka*. Prev. Jadranka Nemeth-Jajić. Split, Redak, 2004.
- Lebioda Dariusz Tomasz: *Czaszka Kartezjusza / Kartezijeva lubanja. Izabrane pjesme 1980.—2000*. Prev. Jadranka Nemeth-Jajić. Split, Redak, 2004.
- Gost u kući. Prijevodi i prepjevi iz poljskoga pjesništva*. Prev. Zdravko Malić. Zagreb, ArTresor naklada, 2006.
- Herbert Zbigniew: *Moć ukusa: izbor iz djela*. Prir. Đurđica Čilić Škeljo i Jolanta Sychowska Kavedžija. Prev. Dalibor Blažina et al. Zagreb, Disput i Hrvatsko filološko društvo, 2009 [poezja, proza, dramati].
- Miłosz Czesław: *Drugi prostor: najnovije pjesme*. Prev. Marina Trumić. Zagreb — Sarajevo, Naklada ZORO, 2009.
- Szyborska Wisława: *Sretna ljubav*. Prev. Pero Mioč. Dubrovnik, Matica hrvatska — Ogranak, 2011.

- Kochanowski Jan: *Treny / Żalopojke*. Prev. Neda Pintarić. Rijeka, Maveda, 2013.
- Zagajewski Adam: *Niewidzialna ręka / Nevidljiva ruka*. Prev. Đurđica Čilić Škeljo. Zagreb, Meandarmedia, 2013 [poezja].
- Tuwim Julian: *Cuda i dziwy / Čuda i čudesa*. Prev. Jasmin Novljaković, Enes Kišević. Zagreb, Ibis grafika, 2014.
- Bargielska Justyna: *Inna róża / Druga ruža*. Prev. Đurđica Čilić Škeljo. Zagreb, SKUD Ivan Goran Kovačić, 2016.
- Klicka Barbara: *Bankiet i skóra / Banket i koža*. Prev. Đurđica Čilić Škeljo. Zagreb, SKUD Ivan Goran Kovačić, 2017.

Izbor iz literature

- Heer J., 2018: *Poetry is back. Does social media deserve credit?* „The New Republic“. Dostupno na: <https://newrepublic.com/minutes/148812/poetry-back-social-media-deserve-credit> [pristupljeno: 30.12.2018].
- How People Read Content Online — Statistics and Trends*. Dostupno na: <https://www.go-gulf.ae/blog/how-people-read-content-online/> [pristupljeno: 30.11.2018].
- Kaprańska L., 2018: *Liternet i literauci — sieć jako przestrzeń literatury*. „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy“, nr. 2 (27), s. 153—163.
- Kaur R., 2015: *Milk and Honey*. Kansas City, Missouri, Andrew McMeal Publishing.
- Kilian E., 2017: *Perfokarta — subkultura skupiająca twórców poezji cybernetycznej*. „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy“, nr 24, s. 219—231.
- Marecki P., 2002: *Liternet: literatura i internet*. Kraków, Rabid.
- Pisarski M., 2009: *Pułapki metodologiczne badań nad literaturą cyfrową*. W: J.S. Żurek, A. Dziak, red.: *E-Polonistyka*. Lublin, Wydawnictwo KUL. Dostupno na: <https://www.kul.pl/files/154/e-polonistyka.pdf> [pristupljeno: 20.05.2018].
- Piteša A., 2006: *Koliko nam danas znači poezija*. „Jutarnji list“, 5.01. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/arhiva/koliko-nam-danas-znaci-poezija/4040850/> [pristupljeno: 20.05.2018].
- Schaefer H., 2015: *Poetry in Transmedial Perspective: Rethinking Intermedial Literary Studies in the Digital Age*. „Acta Univ. Sapientiae, Film And Media Studies“, 10, s. 169—182. Dostupno na: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/ausfm.2015.10.issue-1/ausfm-2015-0033/ausfm-2015-0033.pdf> [pristupljeno: 20.05.2018].

- Smith R., 2012: *On Modern Poetry. From Theory to Total Criticism*. Oxford, Bloomsbury.
- Standage T., 2013: *Writing on the Wall. Social Media — the First 2,000 Years*. New York, Bloomsbury.
- Smoleń-Sidyk M., 2013: *Sposoby wizualizacji poezji w Internecie*. „Kultura i Historia“, nr 24. Dostupno na: <https://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/5007> [pristupljeno: 30.12.2018].
- Stein K.: *Poetry's Afterlife: Verse in the Digital Age*. Dostupno na: <https://quod.lib.umich.edu/d/dcbooks/8300965.0001.001/1:4/--poetry-s-afterlife-verse-in-the-digital-age?g=dculture;rgn=div1;view=fulltext;xc=1> [pristupljeno: 10.05.2018].

Izabrane mrežne stranice

- <https://www.jergovic.com/> [pristupljeno: 15.05.2018].
- <http://www.pipschipsvideoclips.com/en/> [pristupljeno: 10.05.2018].
- <https://www.facebook.com/dju.pcvc> [pristupljeno: 20.06.2018].
- <https://www.facebook.com/Odvalimo-SE-Poezijom-518892704937587/> [pristupljeno: 25.04.2018].
- <https://www.facebook.com/Dru%C5%A1tvo-%C5%BEivih-Pjesnika-181350902074136/> [pristupljeno: 16.06.2018].

Petra Gverić Katana

Poetry as Intimate and Public Space

SUMMARY | Text presents an overview of the Polish literature translated in Croatia in 2017, its latest editions in comparison with the selection of translations during the recent years, with particular reference to the translations of Polish poetry and its reception in the target culture. The research shows a growing tendency of poetry being published in the new media / virtual space, and the increasing influence of Linternat. In the article we tried to answer to the following questions: What is the position of Polish poetry translations in Croatian virtual space, who are its translators and mediators, how does the reception of Polish literature operate in cyberspace?

KEYWORDS | Polish poetry, Croatia, translations, new media, reception

Petra Gverić Katana

Poezja jako przestrzeń osobista i publiczna

STRESZCZENIE | W komentarzu do bibliografii literatury polskiej, publikowanej w Chorwacji w roku 2017, przedstawiono przegląd najnowszych wydań, porównując wybór tłumaczeń tegorocznych z wyborami z ostatnich lat, ze szczególnym uwzględnieniem przekładów poezji polskiej oraz jej odbioru. Przeprowadzone badania wskazują, iż w Chorwacji wpływ tzw. Liternetu rośnie, a tendencja publikowania poezji w nowych mediach jest coraz bardziej widoczna. Pod rozważę wzięto następujące pytania: jaką pozycję poezja polska zajmuje w chorwackiej przestrzeni wirtualnej, kim są jej tłumacze oraz mediatorzy w nowych mediach i w jaki sposób funkcjonuje odbiór w cyberprzestrzeni kultury docelowej.

SŁOWA KLUCZOWE | poezja polska, Chorwacja, przekład, nowe media, recepcja

PETRA GVERIĆ KATANA | mgr filologii chorwackiej oraz filologii polskiej. Lektor języka polskiego (do 2018 roku w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, obecnie na Uniwersytecie Justusa Liebiga w Gießen w Niemczech). Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół glotodydaktyki, przekładoznawstwa, komparatystyki i teatrologii.